

TERATOLOGISCHE AANTEKENINGEN III

door

S. J. VAN OOSTSTROOM (Rijksherbarium, Leiden).

Wederom ben ik in de gelegenheid, mede dank zij veler hulp, een reeks Teratologische Aanteekeningen te publiceeren. PENZIG's Pflanzten-Teratologie (5) is weer als basis genomen, terwijl ook de wijze van bewerking en de rangschikking der soorten vrijwel overeenkomen met die van mijn beide vorige reeksen.

Dr. J. J. SMITH te Oegstgeest vond ik weer bereid een aantal abnormale *Orchidaceae* te beschrijven, terwijl als nieuwe medewerker de heer J. S. ZANEVELD te Leiden optreedt, die de *Fungi* voor zijn rekening heeft genomen, benevens de beschrijving van een afwijking bij een *Characea* heeft verzorgd. Beide medewerkers zeg ik hier hartelijk dank voor de moeite, die zij zich gegeven hebben.

Het beschreven materiaal bevindt zich in het Rijksherbarium te Leiden (H.L.B.).

CHAROPHYTA (door J. S. ZANEVELD, Rijksherbarium,
Leiden).

CHARACEAE.

Nitellopsis obtusa J. GROVES.

Lombok, Segara anak, leg. Dr. HEBERER, 1927 (glycerinepraeparaat in H.L.B.).

De knopen van de zijstralen dragen bij deze soort 1 tot 2, soms 3, ééncellige bractae. Het geciteerde exemplaar bezit een bractea, die twee-cellig is. (Een dergelijk geval werd vermeld door O. NORDSTEDT in Botaniska Notiser 1866, p. 113). De onderste cel is rechthoekig, 220 μ lang en 66 μ breed, de bovenste kegelvormig, 101 μ lang en 55 μ breed aan de basis.

FUNGI (door J. S. ZANEVELD, Rijksherbarium, Leiden).

AGARICACEAE.

Amanita rubescens (PERS.) FR.

Zonder vindplaats en verzamelaar, herfst 1918 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Op den hoed van deze zwam komt een excentrisch gelegen, uit talrijke darm- of hersenvormige windingen bestaand aanhangsel voor. Het gelijkt op den hoed van een *Morchella* of *Helvella*, is 1,5 cm hoog en 3 cm in diameter. Enkele dergelijke darmvormige kronkels komen ook voor vlak onder de lamellen aan een zijde van den overigen normalen steel. Op de oppervlakte van den hoed en aan de randen van de lamellen bevinden zich knobbeltjes, waarschijnlijk beginstadia van het bovenbeschreven aanhangsel.

Dit is geen geval van het veelvuldiger voorkomende verschijnsel van de „morchelloïde anomalie”, omdat dan de geheele hoed morieljeachtig moest zijn.

Clitocybe aggregata (SCHAEFF.) FR. [syn. *Tricholoma aggregatum* (SCHAEFF.) QUÉL.].

's-Gravenhage, leg. leerling van Dr. POSTMA, Herfst 1924 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

1. Van twee volwassen exemplaren zijn de gekromde stelen onderaan over een lengte van 4,5 cm geheel met elkaar vergroeid, terwijl in de bovenste deelen over een lengte van ± 3 cm alleen zijdelingsche vergroeiing plaats vond, waardoor daar de afzonderlijke stelen nog als zoodanig zijn te herkennen. De hoeden zijn met de naar elkaar toegekeerde zijden vergroeid, voor het overige deel vrij.

2. Aan de lamellen van een dezer twee exemplaren komen enkele kleine ongesteelde hoedjes voor. Deze laatste zijn zoo met de lamellen op die van het andere exemplaar bevestigd, dat de bovenzijde van deze hoedjes naar beneden is gericht.

3. Talrijke gesteelde jonge vruchtlichamen zijn geïnserieerd op de vergroeide stelen van de in 1 beschreven exemplaren. Dit is ook bij een derde exemplaar het geval. De opgeblazen steel van deze jonge secundaire vruchtlichamen heeft een kegelvormig donkerbruin hoedje. Dergelijke proliferaties zijn bij andere soorten vaker waargenomen.

Lactarius aurantiacus FR.

's-Gravenhage, leg. G. J. VAN SOMEREN, October 1917 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Excentrisch op den hoed van een groot, goed ontwikkeld vruchtlichaam is een klein exemplaar met den bovenkant van den hoed vastgehecht, zoodat de steel hiervan vrij naar boven wijst. (Is ook bij verschillende andere soorten aangetroffen).

Lactarius camphoratus (BULL.) Fr.

Apeldoorn, coll. OUDEMANS, 22 September 1897 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Zelfde geval als het voorgaande, echter is het kleine exemplaar zijdelings op het groote gelegen, zoodat de assen door de stelen van beide exemplaren loodrecht op elkaar staan. Alleen de top van den kleinen hoed is met dien van het groote exemplaar vergroeid. De steel van het kleine vruchtlichaam is slechts weinig ontwikkeld.

Lactarius deliciosus (L.) Fr.

Haarlem, leg. G. L. VAN EYNDOVEN, 22 November 1927 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Bij twee exemplaren, waarvan de stelen geheel en de hoeden met de naar elkaar toegekeerde gedeelten vergroeid zijn, ontbreken de lamellen. De onderzijde van beide hoeden is bedekt met een zeer groot aantal dicht naast elkaar gelegen knobbeltjes van $\pm 0,5$ mm hoogte.

Lactarius glyciosmus Fr.

Apeldoorn, coll. OUDEMANS, September 1894 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Twee even ver in ontwikkeling zijnde exemplaren, waarvan de stelen met de bases vergroeid zijn.

Lactarius helvus Fr.

Baatn, leg. C. COOL, 26 Augustus 1917 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

De twee zwammen zijn met de bases en de bovineinden van de stelen met elkaar vergroeid. Het daartusschen gelegen deel is vrij.

Lactarius serifluus (DC.) Fr.

Apeldoorn, coll. OUDEMANS, 20 September 1898 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

De bases van de stelen van twee exemplaren zijn met elkaar vergroeid.

Lactarius umbrinus (PERS.) Fr.

Apeldoorn, coll. OUDEMANS, 25 September 1897 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Het bovineinde van den steel van dit exemplaar is aan beide

zijanten over een klein gedeelte overlans gespleten en deze zijdelingsche stukken zijn aan weerszijden met den rand van den hoed vergroeid.

Paxillus involutus (BATSCH) FR.

1. Bussum, leg. A. VAN LUYK en W. J. LÜTJEHARMS, 24 October 1929 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

De twee stelen van twee evengroote exemplaren zijn over de geheele lengte volkomen met elkaar vergroeid. De hoeden liggen juist in één vlak en zijn met de tegen elkaar aanliggende randen vergroeid.

2. Schoorl, leg. G. C. A. JUNGE en W. J. LÜTJEHARMS, 31 October 1929 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Een goed en een minder goed ontwikkeld vruchtlichaam zijn met de bases en de bovineinden van de stelen met elkaar vergroeid, zoodat het middengedeelte gescheiden is gebleven. De hoed van het goed ontwikkelde exemplaar is normaal gevormd, van het andere echter zeer klein gebleven, terwijl de rand aan een kant met den steel en de onderzijde van den hoed van het goed ontwikkelde vruchtlichaam vergroeid is.

PTERIDOPHYTA.

LYCOPODIACEAE.

Lycopodium complanatum L. ssp. Chamaecyparissus (A.BR.) ASCHERS.

Austerlitz (Utr.), leg. J. TH. KOSTER, 9 October 1937 (H.L.B. 939, 70. 749).

Dit exemplaar vertoont naast normale sporophyllaren er eenige van afwijkenden bouw en wel 1. een tot aan de basis gevorkte aar; 2. een tot op de helft van de lengte gevorkte aar (monstr. *bi-triceps* MILDE, 2, p. 407); 3. een aar welke aan de basis eenige fertiele sporophyllen vertoont, naar boven toe gevorkt is en daar alleen voorzien van steriele bladeren. Deze gelijkt op monstr. *proliferum* MILDE (2, p. 407), verschilt echter door het gevorkt zijn van het steriele deel.

POLYPODIACEAE.

Allosorus crispus (L.) BERNH.

Noorwegen, boven Merak, Djypvatthyttén, vochtig rotsachtig terrein, c. 1000 m, leg. J. TH. KOSTER, 28 Augustus 1936 (H.L.B. 939, 70. 743).

Een steriel blad met gevorkten steel.

ANGIOSPERMAE.

POLYGONACEAE.

Fagopyrum esculentum MOENCH.

Vruchten van onbekende herkomst, leg. W. K. H. KARSTENS, 1938 (H.L.B.).

Dr. KARSTENS, die voor physiologische doeleinden een zeer groot aantal vruchten van deze soort onder oogen kreeg, bracht mij naast de normale trimere vruchten, er eenige die monomeer, dimeer en tetrameer waren. Volgens PENZIG (5, III, p. 182) vermeldt BLAIRINGHEM van deze soort polymere bloemen, die 4- tot 6-kantige vruchten voortbrachten.

CARYOPHYLLACEAE.

Sagina nodosa FENZL.

Terschelling, Oosterend, leg. S. J. VAN OOSTSTROOM n. 7250, Juli 1937 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Een bloem met 6 kelkbladen, 6 kroonbladen, 10 meeldraden en 5 stijlen.

NEPENTHACEAE.

× **Nepenthes Outramiana** WILLIAMS.

Cult., Leiden, Hortus botanicus, leg. A. J. LAGENDIJK, 1938 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Een blad van een onder bovenstaanden naam in den Leidschen Hortus gekweekt exemplaar vertoont een gevorkte rank (cirrhus) en twee bekens. In „The Gardeners' Chronicle”, New Series XIII (1880) p. 109, fig. 21 komt een beschrijving en afbeelding voor van een blad van *Nepenthes zeylanica* met twee bekens. Hier is niet de rank gevorkt maar reeds de top van de „bladschijf” (phyllodium).

CRUCIFERAE.

Cochlearia Armoracia L.

Hoek van Holland, leg. S. J. VAN OOSTSTROOM n. 7251, 4 Juli 1937 (H.L.B. 939, 70. 702).

Een blad met tot dicht bij de basis gevorkte bladschijf.

PAPILIONACEAE.

Lespedeza formosa (VOGEL) KOEHNE.

Cult., Wassenaar, leg. W. K. H. KARSTENS, najaar 1936 (H.L.B. 939, 70. 701).

Fasciatie van een tak; grootste breedte 18 mm:

PENZIG (5, II, p. 265) vermeldt takfasciaties bij *L. juncea* PERS. en *L. macrocarpa* BUNGE (= *Campylotropis macrocarpa* (BUNGE) REHD.).

PRIMULACEAE.

Primula obconica HANCE.

Cult., Leiden, Hortus botanicus, leg. A. J. LAGENDIJK, 22 Juli 1938 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Dit exemplaar vertoont in de bladrozet een zeer fraai bekervormig blad, een epi-ascidium, dat regelmatig omgekeerd kegelvormig is, ± 4 cm hoog, met een grootste diameter van ± 5 cm.

MYRSINACEAE.

Ardisia crispa (THUNB.) A.DC.

Cult., Leiden, Hortus botanicus, leg. PH. DE JONGH, 14 Juni 1938 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Dr. DE JONGH, die voor zijn physiologische onderzoeken over *Ardisia* een zeer groote hoeveelheid materiaal van deze soort bestudeerde, bracht mij twee jonge planten, beide voorzien van een blad met gevorkte-schijf. De middelnerf is aan de basis gevorkt, de bladschijf is ongeveer op de helft van de lengte in twee deelen gesplitst.

GESNERIACEAE.

Gloxinia speciosa LODD. (Fig. I, a—c).

Cult., Leiden, Hortus botanicus, leg. A. J. LAGENDIJK, 8 Mei 1937 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Een naar alle waarschijnlijkheid zuiver terminaal ascidium bestaande uit twee bladeren. Dit ascidium is zeer regelmatig omgekeerd kegelvormig, met een hoogte van 3 en een grootste diameter van 4,5 cm. WORSDELL (9, I, p. 226) vermeldt een dergelijk terminaal ascidium in de vorm van een „cup” alleen bij *Marrubium vulgare* en geeft een niet zeer fraaie afbeelding van dezen beker (9, pl. XXII, fig. 4).

Saintpaulia ionantha WENDL.

Cult., Oegstgeest, leg. J. J. SMITH, 1937—1938 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

In aansluiting op de afwijkingen vermeld in mijn vorige reeks (4, p. 188—191) ontving ik van Dr. SMITH nog de volgende:

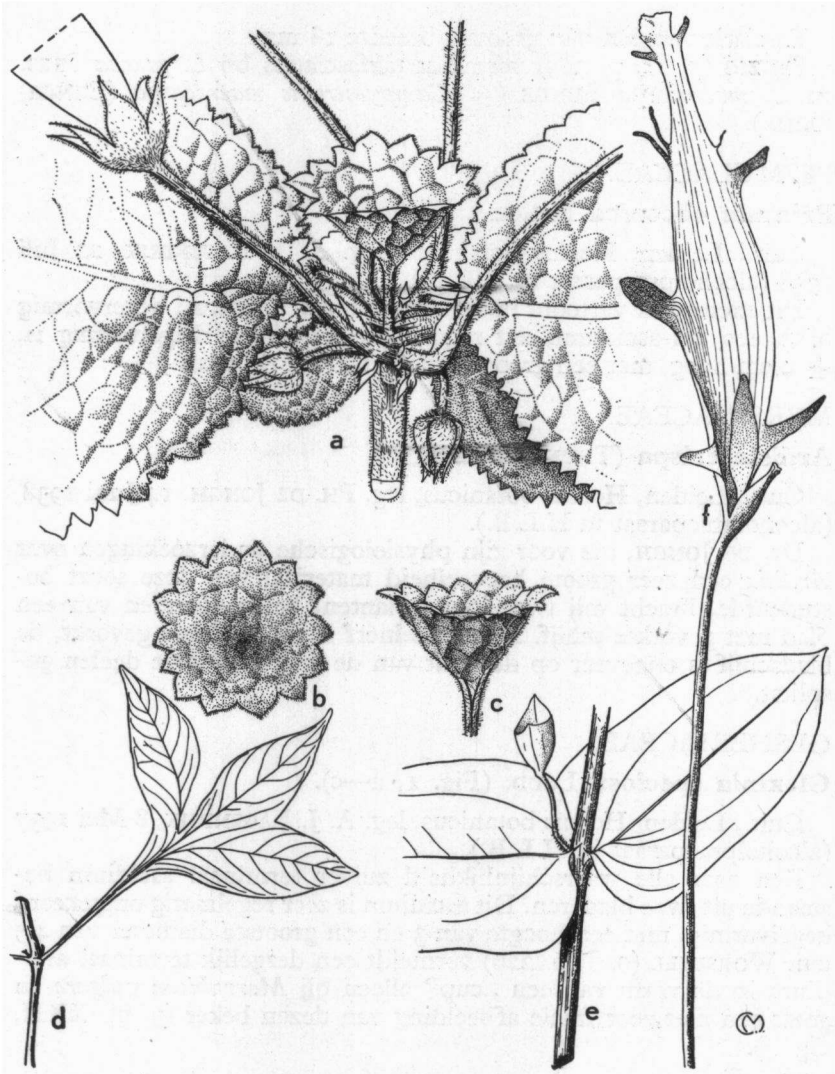

Fig. 1. a. *Gloxinia speciosa* LODD., top van de plant met terminaal ascidium; b. *id.*, ascidium van boven gezien; c. *id.*, ascidium van terzijde gezien; het onderste deel is met doorvallend licht geteekend, om het verloop van de vaatbundels aan te geven; d. *Daedalacanthus nervosus* T. ANDERS; e. *Zinnia elegans* JACQ.; f. *Tulipa* sp c. (verklaring zie tekst).

1. een bloem, waarvan het staminodium, mediaan achter, petaloid is en bovendien tweespletig; de kelkslip mediaan achter is eveneens tot aan de basis tweespletig.

2. een in kelk en kroon viertallige bloem met 1 fertielen meeldraad, als afgebeeld in fig. 2e van de vorige reeks (4, p. 189, fig. 2e); het staminodium mediaan achter is in twee petaloïde slippen gesplitst.

3. een bloem met 4 fertiele meeldraden als in fig. 2c van de vorige reeks; het staminodium mediaan achter is echter petaloid. Ook hier zijn weer de twee voorste laterale kroonslippen uitgerand; de achterste kroonslippen zijn scheef-eirond.

4. een bloem met 4 fertiele meeldraden als in fig. 2c van de vorige reeks; de kroonlip links achter is kleiner dan normaal; de kelkslip mediaan achter ontbreekt.

5. een overigens normale bloem met 3 meeldraden als in fig. 2b van de vorige reeks, doch nu het rechter staminodium fertiel.

6. hetzelfde geval; het staminodium mediaan achter is petaloid.

ACANTHACEAE.

Daedalacanthus nervosus T. ANDERS. (Fig. 1, d).

Cult., Leiden, Hortus botanicus, leg. W. K. H. KARSTENS, Maart 1937 (H.L.B. 939, 70. 822).

Eén van twee tegenoverstaande bladeren normaal, het andere in 3 slippen verdeeld.

LABIATAE.

Lamium album L.

Groesbeek, leg. JOH. JANSEN, Mei 1938 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Dit exemplaar vertoont grof en onregelmatig getande bladeren en naast eenige normale bloemen de volgende bloem-afwijkingen (het diagram van een normale *Lamium*-bloem is afgebeeld in fig. 2g van de vorige reeks).

1. Een overigens normale bloem waarvan de achterste kelktand gespleten is. Vgl. NOVÁK, 3, p. 119.

2. Een bloem waarvan de middelste lob van de onderlip diep gespleten is, terwijl ieder der slippen wederom gespleten is; de 4 slippen zijn ongelijk van grootte, de 2 mediaan liggende zijn het kleinst.

3. Hetzelfde geval; de mediane en laterale slippen zijn even groot.

4. De middelste lob van de onderlip is diep gespleten, terwijl alleen de slip aan de linkerzijde wederom gespleten is.

5. Afwijking van de onderlip als bij 3; tusschen de twee deelen waarin de middelste lob van de onderlip gespleten is, bevindt zich een meeldraad met een halven helmknop; de kelk is 7-tallig, 3 normale slippen liggen achter op de normale plaats, de overige 4, kleinere, liggen voor.

6. Zijlob van de onderlip links normaal, kort, met tand, rechts groot, bloembladachtig. De middelste lob van de onderlip uit 3 gelijke, wederom 2-lobbige deelen bestaand (dus als het ware een onderlip met 3 middelste lobben). Kelk 7-tallig, als bij 5.

7. Onderlip als bij 2, de bovenlip diep tweespletig. De voorste twee meeldraden en de meeldraad links achter normaal; de meeldraad rechts achter aan den top petaloid verbreed; vruchtbeginsel normaal 4-deelig, stijl 1, stempellobben 3.

8. Een overigens normale bloem waarbij de meeldraad rechts voor ontbreekt.

Zie voor afwijkingen bij *Lamium album* L. ook PEYRITSCH (6 en 7), NOVÁK (3) en JANSEN (1).

BUDDLEIACEAE.

Buddleia Davidii FRANCH.

1. Cult., Leiden, leg. H. J. VAN DER REYDEN, 28 Juli 1938 (H.L.B. 939, 70. 724 en 725).

Dit exemplaar vertoont een takfasciatie; de gefascieerde tak is aan den top gevorkt en draagt daar twee wederom gevorkte bloeiwijzen. Grootste breedte van den gefascieerden tak c. 10 mm, lengte der bloeiwijzen resp. 25 en 26 cm; de eerste is gevorkt op 14 cm boven de basis, de tweede op 6 cm boven de basis.

2. Cult., Leiden, leg. W. K. H. KARSTENS, 20 Augustus 1937 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Een tak vertoont deels normaal tegenoverstaande bladeren, deels bladeren met een verspreiden stand. Verder is een der verspreidstaande bladeren scheef-bekervormig (vorming van een „basal pocket”, in den zin van WORSDELL (9, I, p. 199), aan de bovenzijde van het blad: epi-ascidium), terwijl een bloeiwijze aan den top gevorkt is.

WORSDELL vermeldt bij *Buddleia* een uit één blad bestaand terminaal epi-ascidium.

CAPRIFOLIACEAE.

Lonicera Periclymenum L.

's-Gravenhage, Waalsdorp, leg. P. D. GROOT en C. M. A. INSJE, October 1938 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

In normale gevallen is de bloeiwijze van *L. Periclymenum* opgebouwd uit een aantal dichasia, waarvan de laterale bloemen ontwikkeld zijn, terwijl de terminale bloem ontbreekt. Bij dit (vruchtdragende) exemplaar, dat ik ontving door bemiddeling van Ir. J. L. VAN SOEST te 's-Gravenhage is in een der dichasia van de bloeiwijze ook de terminale bloem ontwikkeld. De uit de 3 bloemen ontwikkelde vruchten hangen bovendien met elkaar samen.

PENZIG (5, II, p. 444) vermeldt het optreden van de terminale bloem in gewoonlijk tweebloemige bloeiwijzen bij *L. tatarica* L.

CAMPANULACEAE.

Campanula persicifolia L.

Cult., 's-Gravenhage, leg. J. TH. KOSTER, 8 Juni 1937 (H.L.B. 939, 70. 703).

PENZIG (5, II, p. 536) vermeldt het voorkomen van tetramere en heptamere bloemen bij deze soort, echter zonder het aantal stempels op te geven. Het bovengenoemde exemplaar is in het bezit van twee tetramere bloemen, elk met 4 kelk- en kroonslippen en 4 meeldraden; één der bloemen heeft een 3-, de andere een 2-tallig gynoecium.

COMPOSITAE.

Helenium autumnale L.

Cult., Leiden, leg. F. P. KOUMANS, 17 Augustus 1937 (alcoholpraeparaat in H.L.B.).

Bifurcatie van een bloemhoofdje; dergelijke bifurcaties zijn bij vele *Compositae* bekend. Vgl. o.a. WORSDELL (9, II, p. 40, fig. 68, links), waar een schematische afbeelding gegeven wordt van een bifurcatie van een hoofdje van *Chrysanthemum segetum* L.

Helianthus annuus L.

Cult., Leiden, leg. W. K. H. KARSTENS, 1937 (H.L.B.).

H. SCHMIDT (8, p. 314) noemt een geval van syncarpie bij deze soort, geeft echter geen nadere bijzonderheden.

Het bovengeciteerde exemplaar, een hoofdje met rijpe vruchten, vertoont eenige gevallen van het vergroeid zijn van twee, drie of soms zelfs van vier vruchten.

Zinnia elegans JACQ. (Fig. 1, c).

Cult., Leiden, leg. H. J. VAN DER REYDEN, 12 September 1938 (H.L.B. 939, 70. 720).

Een exemplaar met ten deele tegenoverstaande, ten deele verspreidstaande bladeren; in den oksel van een der tegenoverstaande bladeren een ascidium, dat den indruk maakt uit twee bladeren te zijn ontstaan (terminaal ascidium van de okselspruit?).

Hoogte ascidium c. 20 mm, grootste diameter c. 12 mm.

LILIACEAE.

Tulipa spec. (Fig. 1, f).

Cult. Breda, leg. A. VAN NIJNTANTEN, voorjaar 1937 (H.L.B. 939, 70. 700).

Een zeer eigenaardige tulp, die nauwelijks meer aanspraak op dezen naam maakt, ontving ik van den heer VAN NIJNTANTEN te Breda. Aan den top van den stengel bevindt zich het vruchtbeginsel en aan de basis hiervan een groen blad. Dit groene blad is aan den rand voorzien van een aantal roodgekleurde aanhangsels, zooals in de figuur aangeduid (de gestippelde deelen zijn rood). Tusschen dit groene blad en het vruchtbeginsel bevindt zich nog een kleiner blad, van roode kleur. Het geheel maakt den indruk als te bestaan uit een bloem, waarvan de perianthbladen langs een onder de bloem geplaatst groen blad omhooggeschoven zijn. Meeldraden ontbreken.

ORCHIDACEAE (door Dr. J. J. SMITH, Oegstgeest).

Arachnis sp.

Cult. Java, Buitenzorg, Dramaga, A. C. H. VAN MOTMAN, December 1932 (alcoholmateriaal in H.L.B.).

Twee samengegroeide bloemen. Er zijn 10 smalle blaadjes, waarvan één opgerold. Van de twee lippen ontbreekt de eene (waarschijnlijk afgebroken, daar het litteken aanwezig is). De vruchtbeginsels en stempelzuilen zijn vergroeid.

Arachnis Vanmullemii J. J. S.

Cult., Java, Depok, leg. D. VAN MULLEM, 29 October 1931 (alcoholmateriaal in H.L.B.).

Eerste bloem van een bloemstengel. Bloemsteeltje 1,8 cm lang. Aan den top van het steeltje staan 2 blaadjes, 2,8 en 3,1 cm lang, die vermoedelijk de zijdelingsche sepalen zijn. Aan den voet zijn zij met de naar elkaar gekeerde randen ongeveer 0,7 cm vergroeid; de vrije gedeelten wijken uiteen, zijn aan den top omgebogen, verbreed en wijd geplooid. Tusschen de andere randen is een open plaats als voor het middelste kelkblad. Binnen deze blaadjes verlengt de as der bloem zich tot een 3,1 cm langen steel. Aangezien deze steel

gebroken is, is de juiste stand der deelen ten opzichte van elkaar niet met zekerheid na te gaan. Aan den top van dezen steel staat rechtop een blaadje, dat ongeveer in het midden naar achteren omgebogen is en zeer goed het middelste sepalum zou kunnen zijn. In den oksel van dit blaadje staat een priemvormig draadje van 0,45 cm lengte en daarnaast een klein knobbeltje. Daarvoor staan 2 blaadjes als de petalen; zij zijn gedraaid en met de naar elkaar gekeerde randen tot ruim het midden vergroeid. Het midden der bloem wordt ingenomen door de zuil, die scherphoekig naar beneden gebogen en tegen de vermoedelijke petalen aangegroeid is. De rugzijde der zuil is geheel zichtbaar, doordat de „petalen” aan die zijde geheel vrij zijn; de onderzijde der zuil is dus naar de petalen gekeerd en ermee vergroeid. Van den onderkant der zuil komt nog een blaadje, dat min of meer tweelobbig is (of uit 2 blaadjes bestaat?) en kapvormig over den top der zuil is heengebogen. Het zou de lip kunnen zijn, of misschien een uitgroeisel van de zuil. De verklaring is niet zeker.

× *Brassocattleya Vivid.*

Bloem waarvan de sepalen verkort en aan den top uitgesneden, dus tweelobbig zijn.

In 1935 ontving ik uit de kweekkerij van den heer G. TH. ODIJK te Voorschoten een plant dezer Orchidee, waarvan de bloemen bovenvermelde afwijking vertoonden en dat ook vroeger, voor zoover bekend, steeds hadden gedaan. In 1936 bloeide de plant met een normale bloem, doch in 1937 was de eenige bloem weer op de gewone wijze misvormd (alcoholmateriaal in H.L.B.).

Calanthe flava HASSK.

Bali, leg. C. G. G. J. VAN STEENIS n. 7872; 1936 (alcoholmateriaal in H.L.B.).

Pelorische vorm.

Coelogyne longifolia LNDL.

Java, Lawoe, boven Sarangan, 1600 m, leg. J. D. DORGELO n. 178, October 1923 (alcoholmateriaal in H.L.B.).

Gesplitste bloeiwijze.

Dendrobium formosum ROXB.

Cult., Java, 's Lands Plantentuin, Buitenzorg (alcoholmateriaal in H.L.B.).

Bloem bestaande uit 2 zijdelingsche sepalen, die met den zuilvoet een kort, kegelvormig mentum vormen en met de naar elkaar gekeerde randen, behalve de uiterste priemvormige topjes, geheel zijn vergroeid. Middelst sepalum ontbrekend. Tegenover het 4,8 cm lange synsepalum en met de randen daarbinnen gelegen staat een veel breeder, langer (5,6 cm) bloembladachtig deel, dat alleen met de aan den voet achter goed verdikte middelnerf tusschen de randen der zijdelingsche sepalen te voorschijn komt. Zuil zeer gereduceerd.

Dendrobium Phalaenopsis FITZG.

Cult., Oegstgeest, leg. J. J. SMITH, 1936, 1937 (alcoholmateriaal in H.L.B.).

Plant met virusziekte. In het najaar van 1936 ontving ik de plant bloeiend van den heer G. TH. ODIJK te Voorschoten. Zij zag er normaal uit. De bladeren hadden den normalen vorm en grootte, echter waren zij iets gegroefd en ook overlangs wat geplooid; zij waren groen en onduidelijk dun bleek streperig, vooral onder. Van de in dat jaar ontwikkelde stengels droeg de eene één, de andere twee bloemtrossen, die er over het algemeen goed uitzagen. Alle bloemen waren echter in denzelfden geest misvormd. Reeds geruimen tijd voordat zij volwassen waren, waren de knoppen onregelmatig geopend en op allerlei wijzen gekronkeld. De volwassen bloemen vertoonden over het algemeen den gewonen vorm en kleur. De sepalen waren het minst abnormaal, soms echter veel smaller of onregelmatig gelobd; de kleur was bleek en licht purper streperig. De petalen waren bijna alle veel smaller dan gewoonlijk en zeer onregelmatig berand en gelobd; zij waren donkerder streperig dan de sepalen. De lip was eveneens nogal sterk afwijkend. De zijlobben waren dikwijls minder opgebogen dan normaal, soms bijna vlak uitgespreid, ongelijk, korter of langer, breeder of smaller, afgerond, hoekig, driehoekig, gelobd, soms met zeer onregelmatige slipjes; de middenlob was meestal driehoekig, stomp, spits of zeer kort toegespitst. De kleur der lip was purper, onregelmatig en ook witachtig overlangs streperig, terwijl de kammen in de meest abnormale bloemen het minst ontwikkeld waren. De zuil en zuilvoet schijnen steeds normaal te zijn.

In 1937 ontwikkelde de plant weer 2 spruiten, die dezelfde witachtige strepen vertoonden. De bladeren bleven veel kleiner en bij één der stengels trad in het bebladerde deel klemdraai op, zooals door COSTERUS en mij bij andere *Dendrobium*-soorten (*D. mutabile* LNDL. en *D. fimbriatum* HOOK. var. *oculatum*) vastgesteld is ¹. In

¹ In Ann. Jard. Bot. Buit. 2e sér. VIII, 4 en XIII, 131.

het najaar bloeide de plant met 4 bloemstengels, waarvan één aan één der stengels van het vorige jaar. De bloemen waren veel minder abnormaal, n.l. de bloembladeren over het algemeen veel breder en ook de lip had meer den gewonen vorm. Hier en daar vertoonden zij echter dezelfde afwijkingen als vroeger. Bovendien waren er 4 of 5 bloemen, waarvan de zijdelingsche sepalen met de naar elkaar gekeerde randen in verschillenden graad waren vergroeid.

***Dendrobium undulatum* R. Br.**

Cult., Java, 's Lands Plantentuin, Buitenzorg, leg. P. M. W. DAKKUS, Februari 1932 (alcoholmateriaal in H.L.B.).

Een op een jonge spruit gelijkende, zeer verkorte bloeiwijze, die zich volgens mededeeling van den heer DAKKUS aan het topgedeelte van een stengel had ontwikkeld. Het geheele stengeldeel der bloeiwijze is ongeveer 4,2 cm lang en gebogen; de onderste 1 cm is bedekt door c. 4 korte, wijde scheeden, daarboven een aantal veel langere, lancetvormige scheeden met een zeer korte, gelede schijf, die vervolgens geleidelijk overgaan in bladachtige schutbladeren met geleidelijk korter wordende, schuin uitstaande scheede en gelede, lancetvormige tot ei-lancetvormige schijf (phyllodie der bracteeën). Er zijn in het geheel ongeveer 17 bladachtige deelen. De goed ontwikkelde schijven zijn 4,1—6,6 cm lang en 1,2—1,1 cm breed. In den oksel dezer bracteeën bevinden zich alleenstaande bloemen.

***Phalaenopsis serpentilingua* J. J. S.**

Cult., Oegstgeest, leg. J. J. SMITH, Mei 1937 (alcoholmateriaal in H.L.B.).

Dezelfde plant als vermeld in Ned. Kruidk. Arch. XLVII (1937) p. 194, bracht in 1937 een bloeiwijze voort met 2 bloemen, die beide misvormd waren.

Hoogste bloem pseudodimeer. Eén der petalen was wat de naar het middelste sepalum gekeerde helft betreft normaal, de andere was in een halve lip vervormd met één zijlob, een halve middenlob en een halven callus; ook de kleuren komen met die van een normale lip overeen. Zuil nagenoeg normaal.

De onderste bloem is ook pseudodimeer, maar heeft slechts 3 blaadjes. Naar het schijnt is het middelste sepalum met één der petalen vergroeid. Dit petalum is ook weer gedeeltelijk labelloid, maar niet zoo volkomen als bij de bovenste bloem; er is een zijlob, doch de naald aan den top ontbreekt en van middenlob en callus is niets te vinden. Het andere is normaal en de zuil vrij normaal.

Vanda teres LNDL.

Cult., Java, Buitenzorg, Mevr. M. C. L. LANG, October 1930
(alcoholmateriaal in H.L.B.).

Bloem zonder zijdelingsche petalen, overigens normaal.

LITERATUUR.

1. JANSEN, JOH., *Lamium maculatum* en *album*, in Nederl. Kruidk. Arch. (1930) p. 215—230, 13 fig.
2. MILDE, J., Die Gefäss-Cryptogamen in Schlesien, in Nov. Act. Acad. Caes. Leopold.-Carol. Natur. Cur. XXVI, II (1858) p. 371—767, tab. 31—55.
3. NOVÁK, F. A., Contributions to the morphology and teratology of *Lamium album* L., in Bull. Intern. Acad. Tchéque des Sc. XXIV (1924) p. 118—121, 69 fig.
4. OOSTSTROOM, S. J. VAN, Teratologische Aanteekeningen II, in Nederl. Kruidk. Arch. XLVII (1937) p. 184—195, 2 fig.
5. PENZIG, O., Pflanzen-Teratologie, 2. Aufl., 3 Bände, Berlin 1921—1922.
6. PEYRITSCH, J., Über Pelorien bei Labiatis, in Sitzungsber. d. k. Akad. d. Wissensch. LX, 1. Abth., Juli-Heft (1869) p. 1—24, Taf. I—VI.
7. —, Untersuchungen über die Aetiologie pelorischer Blütenbildungen, in Denkschr. d. k. Akad. d. Wissensch. Mathem. Cl. XXXVIII, 2 (1877) p. 109—162, Taf. I—VIII.
8. SCHMIDT, H., Teratologische Beobachtungen an einigen einheimischen Pflanzen, in Beih. Bot. Centralbl. XXVIII, 2 (1911) p. 301—328, 14 Abb.
9. WORSDELL, W. C., Principles of Plant-Teratology, 2 Volumes, London 1915—1916.